

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

επιλογή κειμένων – σχόλια
Neil Hopkinson

08

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΚΛΑΣΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

57[188] ἔν ποκα Θήβαις «μια φορά κι έναν καιρό στη ...». Το ποτέ βρίσκεται συχνά μέσα στην αναφορά του τόπου που προσδιορίζει: πρβλ. τον αρχικό στίχο της Έκάλης, Ἀκταίη τις ἔναιεν Ἐρεχθεός ἔν ποτε γουνῶ (απ. 230).

58[189] πουλύ τι καὶ περι δῆ: πολύ μεγάλη ἔμφαση: «περίσσια». Το περί είναι πιθανότατα επιρρηματικό· αναλύεται συντακτικά σε πουλύ τι καὶ περι δῆ φίλατο νύμφαν μίαν τᾶν ἑταρᾶν («σύντροφοι») κτλ.

59[190] ματέρα Τειρεσία: ο ἀμύητος ἀναγνώστης πρέπει να περιμένει μέχρι το στ. 67 για να ἀνακαλύψει το ὄνομα της Χαρικλώς. ἔγεντο: ἐναλλακτικός τύπος του ἐγένετο που ἀπαντά στον Ησίοδο και στη μεταγενέστερη ποίηση.

60-4[191-5] Οι Θεσπιές, η Αλίαρτος και η Κορώνεια, βοιωτικές πόλεις στην περιοχή του ὄρους Ελικώνα, είχαν ὅλες ναούς της Αθηνάς.

61[192] Στην ἀρχή αὐτοῦ του στίχου τα χειρόγραφα παραδίδουν τη γραφή ἢ ᾽πὶ Κορωνείας· ἀλλά οι λέξεις είναι πιθανότατα παρῆσφρηση ἀπὸ το στ. 63 – η ἐπανάληψη θα ἦταν παράξενη και ἀσκοπη.

62[193] ἔργα «καλλιεργημένη γη», μια συνηθισμένη χρήση.

65[196] πολλάκις ... ἐπεβάσατο: θα περίμενε κανείς το ρῆμα να

είναι στον παρατατικό (όπως το τελέθεσκον, 67)· αλλά ο αόριστος μερικές φορές απαντά με το πολλάκις, υποδηλώνοντας πολλές μεμονωμένες περιστάσεις (Κ.-Γ. ΙΙ 450).

66[197] **δαροι: φιλικές, αθλητικές συγκεντρώσεις.**

68[199] **ἔτι καὶ τήναν «ακόμα και εκείνη».**

69[200] **ἔσσαν: Παράρτημα Γ.10.**

70-84[201-15] Ένα περίφημο χωρίο, που περιγράφει με προσεκτικά σχεδιασμένη επανάληψη και επαναφορά την ακινησία του μεσημεριού, τη γοητευτική και επικίνδυνη ώρα που οι θεοί παραδοσιακά τριγυρίζουν ελεύθερα. Ο Τειρεσίας εμφανίζεται ξαφνικά στο σιωπηλό τοπίο: βλέπει τη θεά γυμνή και τυφλώνεται.

70[201] **λυσάμενα: δυϊκός αριθμός θηλυκού.**

71[202] **ἴππω ... κράνα: η Ιπποκρήνη, που δημιουργήθηκε από ένα χτύπημα της οπλής του Πηγάσου. καλά: πληθυντικός ουδετέρου ως επίρρημα.**

72-3[203-4] **λῶντο ... λῶοντο: εναλλακτικοί επικοί τύποι: το λῶντο από το λοέω, το λῶοντο από το λούω.** Για παρόμοια συνειδητή *variatio* πρβλ. 275, 315-16, 328, 367, 1560-1.

72[203] **ἄσυχία: είναι γεγονός ότι οι ελληνικές βουνοπλαγιές ησυχάζουν στις πιο ζεστές ώρες της ημέρας· αλλά η σιγή στη φύση συνοδεύει συνήθως θεϊκές επιφάνειες.** Βλ. Dodds στον Ευρ. *Βάχχαι* 1084-5.

75[206] **ἔτι: με το ἀνεστρέφετο (76). ἀμᾶ «μαζί με» (+δοτ.). Ο δωρικός τύπος του ἄμα έχει μια μακρά συλλαβή στη λήγουσα και, αν πρέπει να στηριχτούμε στα χειρόγραφα, ένα ιώτα (πρβλ. λάθρα, εἰκῆ κτλ.)· πρβλ. 531.**

75-6[206-7] **ἄρτι γένεια / περκάζων «τα γένια του μόλις που σκούραιναν» (πρβλ. 501).** Η μεταφορά προέρχεται από το ωρίμασμα των σταφυλιών. Ο πληθυντικός γένεια δεν σημαίνει «μάγουλα» αλλά «γένια».

77[208] **ἄφατόν τι: για το επιρρηματικό τι πρβλ. σχόλ. 58.**

78[209] **εἶδε τὰ μὴ θεμιτά: δεν περιγράφεται αυτό που είδε – και η αφήγηση προχωρεί γρήγορα.**

79[210] **τόν δὲ χολωσαμένα: τόν/τήν + μόριο + λεκτικό ρήμα είναι ένας συνηθισμένος τρόπος για την εισαγωγή ευθέως λόγου στην επική ποίηση. περ ὅμως: παραχωρητικό, ωστόσο το ὅμως στην πραγματικότητα ανήκει στο δεύτερο μέρος της πρότασης. Για άλλα παραδείγματα βλ. LSJ στο λήμμα ὅμως ΙΙ.1.**

81[212] ὦ Εὐηρείδα: ο Τειρεσίας ήταν γιος του Ευήρου. Βαριά και στομφώδης φράση. ὄδόν: εσωτερικό αντικείμενο.

82[213] μέν ... δ': τον τυφλώνει η ίδια; Ο Καλλίμαχος δεν λέει ακριβώς αυτό. Το νόημα γίνεται πιο ασαφές με την αναφορά του (απρόσωπου) δαίμονος στο στ. 81. ὄμματα νύξ ἔλαβεν «νύχτα σκέπασε τα μάτια του». Και πάλι η περιγραφή δεν γίνεται λεπτομερώς. Οι λέξεις θυμίζουν ομηρική περιγραφή θανάτου (ὄσσε ... νύξ ἐκάλυψε): πρβλ. σχόλια 89, 111-14.

83[214] ἐστάκη: δωρικός υπερσυντέλικος = αττ. ἐστήκει. Τα χειρόγραφα διαβάζουν ἐστάθη, που είναι άμετρο. ἄφθογγος: ο Τειρεσίας δεν μιλάει ποτέ. ἐκόλλασαν: «κόλλησαν». Συχνότερο το πήγνυμι.

84-136[215-67] Η ἐστίαση μετακινείται από τον Τειρεσία στη μητέρα του, που αρθρώνει ένα λόγο γεμάτο ταραχή και πάθος. Κατηγορεί άμεσα την Αθηνά για ό,τι έχει συμβεί. Η Αθηνά απαντά ότι ο θεϊκός νόμος έκανε αναπόφευκτο το αποτέλεσμα. Αναφέρει το παράδειγμα του Ακταίωνα, που θα βρει το θάνατο για ένα παρόμοιο σφάλμα· προφητεύει τις δυνάμεις που θα έχει ο Τειρεσίας ως επανόρθωση για την τιμωρία του. Ο αφηγητής προσθέτει ότι η Αθηνά κρατά πάντα τις υποσχέσεις της.

87[218] τέκνον ἄλαστε: ουδέτερο ουσιαστικό, αρσενικό επίθετο: συνηθισμένη περίπτωση έλξης (πρβλ. Ίλ. Χ 84 φίλε τέκνον, Κ.-G. I 53-4). ἄλαστος = «άθλιος».

89[220] οὐκ ἀέλιον πάλιν ὄψεαι: η φράση «να αντικρίσει τον ήλιο» συνήθως σημαίνει «να είναι ζωντανός»: πρβλ. σχόλ. 82. ὦ ἐμὲ δειλάν: η σπάνια επιφωνηματική αιτιατική απαντά μόνο σε θρήνους (πρβλ. 1254 κτλ.). Ο επόμενος στίχος έχει την πιο συνηθισμένη κλητική.

90[221] οὐκέτι μοι παριτέ: δεν θα το αντέξει ποτέ ξανά να επισκεφτεί τον Ελικώνα. Το παριτός δεν απαντά αλλού.

91[222] ἐπράξαο: το πράττω, είτε ως ενεργητικό είτε ως μέσο, χρησιμοποιείται συχνά για την απαίτηση και είσπραξη πληρωμής. δόρκας ... φάεα: πρέπει να υπάρχει λεκτικό παιχνίδι εδώ: το δόρξ/δορκάς ετυμολογούνταν κατά τους αρχαίους γραμματικούς από το δέρκομαι. φάεα = «μάτια» (όπως κάποιες φορές και στον Όμηρο), σβησμένα από τη νύχτα (82).

93-4[224-5] ἄ μέν ... μάτηρ μέν: το ἄ είναι στην πραγματικότητα

δεικτικό, όχι οριστικό άρθρο: «αυτή ... που ήταν, όπως ήταν, η μητέρα του» (Bulloch). Το επαναλαμβανόμενο (επαναληπτικό;) μέν μέσα σε μια πρόταση δεν βρίσκει εύκολα παράλληλο και γι' αυτό το κείμενο μπορεί να είναι φθαρμένο: βλ. κριτικό υπόμνημα.

93[224] ἀμφοτέραισι: ενν. χερσί. περί ... λαβοῖσα: τμήση.

94[225] οἶκτον: εδώ και σε ορισμένα ακόμη χωρία = «θρήνος» (ίσως να συγγέεται με τον οἶκτον)· συνήθως σημαίνει «μοίρα» ή «θάνατος».

95[226] ἄγε «συνέχισε». ἐλέησεν: αόριστος, δηλ. την κατέλαβε ξαφνικά ένα κύμα οίκτου.

96[227] Συντακτικά αναλύεται και Ἄθναία πρὸς νιν ἔλεξεν τόδ' ἔπος.

97[228] δια γύναι: ένας μεγαλοπρεπής συνδυασμός της ομηρικής κλητικής προσφώνησης δια θεά και της λογοτυπικής φράσης σε ονομαστική δια γυναικῶν, «η πιο αρχοντική μεταξύ των γυναικῶν». μετὰ ... βαλεῦ «αναθεώρησε» μάλλον παρά «πάρε πίσω»: μεταβάλλεσθαι = «αλλάζω γνώμη».

98[229] ἀλαόν: χρησιμοποιείται για τον Τειρεσία στην Ὀδ. κ 493 = μ 267.

100[231] Κρόνιοι ... νόμοι: πανάρχαιοι νόμοι που θεσπίστηκαν για πρώτη φορά επί εξουσίας του Κρόνου.

101[232] ἔληται «επιλέγει <να γίνει ορατός>».

102[233] μίσθω ... μεγάλω «με μεγάλο κόστος <για τον ίδιο>», γενική της αξίας.

103-4[234-5] τὸ μὲν ... ἔργον: πρβλ. σχόλ. 93-4.

103[234] οὐ παλινάγρετον: μετρικά ανώμαλο, καθώς η τομή πέφτει ανάμεσα στην άρνηση και στο επίθετό της. Ο Απολλώνιος ο Ρόδιος κάνει το ίδιο πράγμα κάποιες φορές, ο Καλλίμαχος πουθενά αλλού. Πρβλ. σχόλ. 427-8. γένοιτο: η δυνητική ευκτική απαντά μερικές φορές χωρίς τα μόρια ἄν/κε: πρβλ. 544, 602, Goodwin, GMT § 240. αὔθι: αρχικά συντομευμένος τύπος του αὐτόθι· αλλά οι ελληνιστικοί ποιητές το χρησιμοποιούν ως έναν εναλλακτικό τύπο του αὔθις/αὔτις, κατ' αναλογία προς το περιττός του πολλάκις(ς) για παράδειγμα: πρβλ. σχόλια 17, 35.

104-5[235-6] Υπάρχει μια νύξη στην Ἰλ. Ω 209-10 (η Εκάβη πάνω από το σώμα του νεκρού Έκτορα) τῷ δ' ὡς ποθι Μοῖρα κραταιή / γιγνομένῳ

ἐπένησε λίνω, ὅτε μιν τέκον αὐτή. Αυτό που προδιαγράφουν οι Μοίρες που κλώθουν δεν μπορούν να αλλάξουν.

105[236] κομίζεω «πάρε για τον εαυτό σου», «δέξου»: LSJ II.2.

106[237] τέλθος: δωρικός τύπος της λέξης τέλος: «πληρωμή, δηλ. τιμωρία, <για αυτό που έχεις κάνει>».

107-18[238-49] Το παρηγορητικό και προφητικό μυθικό παράδειγμα του Ακταίωνα.

107-8[238-9] πόσσα ... πόσσα: αντί για το ὅσσα ... ὅσσα, ίσως κατ' αναλογία π.χ. προς την Ίλ. Δ 350 ποῖόν σε ἔπος ἔρκος φύγεν ὀδόντων, όπου οι σύγχρονοι εκδότες βάζουν ερωτηματικό και όχι θαυμαστικό. Η εναλλαγή ανάμεσα στο πόσος και το ὅσος, το πῶς και το ὡς κτλ. είναι χαρακτηριστικό της ελληνιστικής κοινής.

107[238] ἅ Καδμηίς: η Αυτονόη, κόρη του Κάδμου, μητέρα του Ακταίωνα.

109[240] τυφλὸν ιδέσθαι: μια θλιβερή αντίθεση. Το ιδέσθαι εξαρτάται από το εὐχόμενοι.

110[241] καὶ τήνος «και αυτός»: Το παράλληλο δεν είναι λογικά ακριβές, αφού η Χαρικλώ, και όχι ο Τειρεσίας, είναι σύντροφος της Αθηνάς.

111-14[242-5] Οι στίχοι αυτοί θυμίζουν την Ίλ. Ε 53-5 (θάνατος του Σκαμάνδριου, ευνοούμενου της Ἄρτεμης) ἄλλ' οὐ οἱ τότε γε χραῖσμ' Ἄρτεμις ἰοχέαιρα, / οὐδὲ ἐκηβολίαι, ἦισιν τὸ πρὶν γ' ἐκέκαστο, / ἀλλὰ ...

112[243] ξυναί «που τις μοιράζονταν»: τᾶμος: προετοιμάζει το ὀππόκα.

113[244] οὐκ ἐθέλων: τρίτη εμφάνιση (πρβλ. 52, 78). **Ο θεϊκός νόμος δεν λογαριάζει την πρόθεση.**

115[246] δειπνησεῦντι «θα δειπνήσουν» – σχεδόν σε όλες τις άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιείται για ανθρώπινο δείπνο.

115-16[246-7] ὅστέα ... λεξεῖται: στερεότυπο λεξιλόγιο που τονίζει τον αφύσικο θάνατό του: τα οστά συνήθως «περισυλλέγονται» μετά την καύση.

119[250] τῶ: βλ. σχόλ. 29.

120[251] τεῦ χάριν «για χάρη σου»: τεῦ = σοῦ. μενεῦντι: δωρικός τύπος μέλλοντα. Δώρα που του επιφυλάσσονται ως ανταμοιβή για τα δάκρυα πολλά που περίμεναν (ἔμενε) τη Χαρικλώ στο στίχο 68.

121[252] αἰόδιμον ἔσσομένοισιν: < Ίλ. Ζ 358.

122[253] μέγα ... δὴ τι «πολύ», συνηθισμένη επιρρηματική φράση στην ελληνιστική ποίηση· πρβλ. 1190.

123-4[254-5] ὅς ... οἷ ... ποίων: πρβλ. σχόλ. 355. Θα περιμέναμε το ὁποίων. Για ένα ομηρικό παράλληλο πρβλ. Ἰλ. Ε 85 οὐκ ἄν γνοίης ποτέ-ροισι μετείη (Bulloch)· αλλά βλ. επίσης σχόλ. 107-8 για πιθανή επίδραση της κοινής. Πρόσεξε το «αύξον τρίκωλον», με το κάθε μέρος να είναι πιο μακρό από το προηγούμενο, και τη σκόπιμη variatio (επίθετο· ρήμα + επίρρημα· ουσιαστικό + επίθετο).

124[255] ἄλιθα «χωρίς σημασία». Στον Ὅμηρο η λέξη σημαίνει «πάρα πολύ»· οι ποιητές της ελληνιστικής εποχής όμως μερικές φορές το χρησιμοποιούν σαν να ήταν πληθυντικός ουδετέρου με επιρρηματική σημασία του επιθέτου ἡλίθιος, «μάταιος». οὐκ ἄγαθαί «δυσσιώνες».

125[256] θεοπρόπα «χρησμοί».

126[257] ὕστερα: επίρρημα. Λαβδακίδαις «απόγονοι του Λάβδακου», εγγονού του Κάδμου.

128[259] πολυχρόνιον: πιθανότατα «αυτό που έρχεται ὕστερα από πολύ καιρό» (Bulloch), αφού το τέρμα σημαίνει «τέλος», όχι «διάρκεια».

129-30[260-1] Παραπέμπει στην Ὅδ. κ 493-5, όπου η Περσεφόνη δίνει στον Τειρεσία τεθνηῶτι ... / οἷω πεπνῦσθαι («να έχει λογικό»).

130[261] Ἄγεσίλαι «ηγέτης των λαών», ένα σπάνιο επίθετο του Ἄδη. Ο κάτω κόσμος είχε παροιμιωδώς πολλούς κατοίκους.

131-6[262-7] Αυτό για το οποίο ο Δίας γνέφει καταφατικά είναι αμετάκλητο και δεσμευτικό: πρβλ. Ἰλ. Α 524-7.

131-3[262-4] «Το πράγμα αυτό (τό, δεικτ.) στο οποίο η Παλλάδα γνέφει καταφατικά είναι σαν να έχει κιόλας γίνει (έντελές, κυρ. τετελεσμένο)· γιατί ο Δίας έδωσε στην Αθηνά μόνο από όλες του τις κόρες να έχει δικές της όλες τις δυνάμεις/ιδιότητες του πατέρα της». Στο τότε αναφέρεται το πατρώα πάντα φέρεσθαι.

136-7[267-8] Η γέννηση της Αθηνάς από το κεφάλι του Δία. Το γεγονός ότι ούτε έχει ούτε έγινε η ίδια μητέρα είναι ίσως σημαντικό για τη συναισθηματική απόσταση που υπάρχει ανάμεσα σε εκείνη και τη Χαρικλώ.

136[267] Όλα τα χειρόγραφα είναι ελλιπή στο σημείο αυτό. Η πρόταση του A. W. Mair πιθανότατα αποδίδει το νόημα του πρωτότυπου: ψεύδεα, κούδὲ Διὸς ψεύδεται ἅ θυγάτηρ.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί την πρώτη ελληνόγλωσση ανθολογία με αποσπάσματα από έργα των κυριότερων αλεξανδρινών ποιητών. Η έκδοση περιλαμβάνει εισαγωγή στην ελληνιστική εποχή (ιστορικές εξελίξεις, κοινωνικό και θρησκευτικό υπόβαθρο, σημασία της Αλεξανδρείας ως νέας πνευματικής πρωτεύουσας του ελληνόφωνου κόσμου) και πνευματική δημιουργία (φιλολογία και λογοτεχνική παραγωγή).

Ο συγγραφέας ανθολογεί τους σημαντικότερους εκπροσώπους της ελληνιστικής ποίησης (Καλλίμαχο, Κλεάνθη, Άρατο, Νίκανδρο, Θεόκριτο, Σιμία, Φανοκλή, Απολλώνιο Ρόδιο, Μόσχο, Βίωνα, Ριανό, Λυκόφρονα, Ηρώνδα, Μάχωνα) καθώς και αριθμό επιγραμμάτων και αποσπασμάτων συμποτικής ποίησης. Η έκδοση ολοκληρώνεται με λεπτομερέστατα σχόλια που αφορούν την παράδοση του κειμένου, την ερμηνεία, το πρόβλημα της ειδολογικής κατάταξης και τον αλεξανδρινό εγκυκλοπαιδισμό.

Ο **Neil Hopkinson** είναι Εταίρος του Trinity College στο Πανεπιστήμιο του Cambridge και ένας από τους σημαντικότερους μελετητές της ελληνιστικής και ύστερης αρχαίας ελληνικής ποίησης. Εκτός από την *Ανθολογία Ελληνιστικής Ποίησης* έχει δημοσιεύσει τα έργα *Callimachus: Hymn to Demeter*, *Greek Poetry of the Imperial Period*, *Studies in the Dionysiaca of Nonnus* (επιμ.) και μία σχολιασμένη έκδοση του 13ου Βιβλίου των *Μεταμορφώσεων* του Οβιδίου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

025000196484

ΚΛΑΣΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

ISBN 960-375-919-8

9 789603 759195

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 3919